

Sakib SOFIĆ

ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Ženevska konvencija i Dopunski protokoli

Zaštitom civilnog stanovništva u vrijeme rata bavi se *Ženevska konvencija o zaštiti civilnih lica u vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine* kao i *Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I)*. Zaštitom civilnog stanovništva od posljedica rata bavi se i *Dopunski protokol Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava unutrašnjih oružanih sukoba (Protokol II)*.¹

Drugi dio *Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine* nosi naslov: "Opća zaštita stanovništva od nekih posljedica rata." Odredbe ovog dijela odnose se na zaštitu cjelokupnog stanovništva država u sukobu, bez ikakvog nepovoljnog razlikovanja, posebno sobzirom na rasu, državljanstvo, vjeru ili političko uvjerenje i svrha im je da ublaže patnje prouzrokovane ratom (član 13). Konvencija poznaje sanitetske i sigurnosne zone i mjesta kao i neutralne zone. *Sanitetske i sigurnosne zone i mjesta* utvrđene su članom 14 ove Konvencije na sljedeći način:

"Visoke strane ugovornice mogu još u vrijeme mira, a strane u sukobu nakon što započnu neprijateljstva, na svojoj teritoriji i ako je potrebno na okupiranim teritorijama ustanoviti sanitetske i sigurnosne zone i mjesta, organizovane tako da su od posljedica rata zaštićeni ranjenici, bolesnici, nemoćni, starci, djeca do 15 godina, trudnice i majke s djecom do 7 godina. Čim započnu neprijateljstva i za vrijeme njihovog trajanja, zainteresovane

---

¹ "Inovacije napravljene 1949. godine su zabilježene. Bile su upotrijebljene da ubijede protivnike da ih koriste ne samo za zaštitu i dostavu medicinskih potreba i aktivnosti nego i za zaštitu svih vrsta osoba koje ne uzimaju učešće u sukobima, kao i da ubijedi potencijalne protivnike da uspostave lokaciju takvih područja prije sukoba.

Geoffrey Best, War and Law Since 1945, Clarendon Press, 1994. str. 319

strane mogu sklapati sporazume o uzajamnom priznanju zona i mjesta koja su ustanovile..."

Ova konvencija veoma je slična po svome sadržaju *Ženevskoj konvenciji o zaštiti ranjenika i bolesnika od 12. avgusta 1949. godine* proširujući prava zagarantovana ovim kategorijama i na civilno stanovništvo odnosno na njegove posebno osjetljive kategorije: trudne žene, majke sa djecom ispod sedam godina, starce i nemoćne. Uspostava ovih zona počiva i ovisi o sporazumu država u miru odnosno sporazumu zaraćenih strana nakon što sukob otpočne. Uspostavljaju se na teritoriji ugovorne strane ili na okupiranoj teritoriji. Uspostava sanitetskih i zaštićenih zona i mjesta isključivo ovisi o volji odnosno pristanku država odnosno strana u sukobu.

Konvencija poznaje i *neutralne zone* navodeći sljedeće::

"Svaka strana u sukobu može, neposredno ili posredstvom neke neutralne države ili humanitarne organizacije, suprotnoj strani predložiti ustanovljenje neutralnih zona u oblastima u kojima se vode borbe, sa ciljem da se od opasnosti borbe sklone, bez ikakvog razlikovanja sljedeća lica:

- a. *Ranjeni i bolesni borci i neborci,*
- b. *Civilna lica koja ne sudjeluju u neprijateljstvima i koja ne obavljaju nikakve poslove vojne prirode dok borave u tim zonama.*

Čim se strane u sukobu slože o geografskom položaju, upravljanju, snabdijevanju i kontroli predložene zone, sastavit će se pismeni sporazum koji će potpisati strane u sukobu. Taj sporazum će odrediti početak i trajanje neutralnosti te zone."

Ova *Ženevska konvencija* stavlja kao uvjet za postojanje sanitetskih i zaštićenih zona i mjesta zaključenje sporazuma a za postojanje neutralnih zona zaključenje pismenog sporazuma, između strana u sukobu.

Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba, bavi se u četvrtom dijelu zaštitom civilnog stanovništva od djelovanja neprijatelja. Članom 51. propisano je da civilno stanovništvo i pojedini civili uživaju opću zaštitu od opasnosti koje proističu iz vojnih operacija. Civilno stanovništvo kao takvo te pojedini civili neće biti predmetom napada. Radnje ili prijetnje nasiljem kojima je glavni cilj da šire teror među civilnim stanovništvom su zabranjeni. Ovaj protokol poznaje dvije kategorije mjesta i zona pod posebnom zaštitom. Članom 59. uređena su *nebranjena mjesta* na sljedeći način:

1. *"Stranama u sukobu je zabranjeno da bilo kojim sredstvom napadaju nebranjena mjesta.*

2. *Odgovarajuće vlasti strana u sukobu mogu proglasiti nebranjenim svako naseljeno mjesto blizu ili u zoni gdje su oružane snage u dodiru, koje je otvoreno za okupaciju od protivničke strane. Takvo mjesto mora udovoljiti sljedećim uvjetima:*

a) *Svi borci, pokretno oružje i pokretna vojna oprema moraju biti evakuisani..."*

Da bi se smatralo da se radi o nebranjenom mjestu mora se proslijedit izjava suprotnoj strani koja treba potvrditi prijem i tretirati to mjesto kao nebranjeno ukoliko su navodi tačni. Strane u sukobu se mogu dogovoriti da neko mjesto proglaše nebranjenim, čak i ako nisu ispunjeni uvjeti za njegovo proglašenje.

Članom 60. uređene su *demilitarizirane zone* gdje se navodi:

" 1. Stranama u sukobu je zabranjeno proširivati svoje vojne operacije na zone o kojima su se dogovorile sporazumom da imaju status demilitarizovane zone..."

2. Sporazum treba da bude izričit... Sporazum se može zaključiti u vrijeme mira, te poslije izbijanja neprijateljstva i u njemu treba da se definiraju i što je moguće preciznije opišu granice demilitarizovane zone, a ako je potrebno i da se utvrdi način nadzora..."

6. Ako se borbe primaknu blizu demilitarizovane zone i ako se strane u sukobu tako sporazume, ni jedna od njih ne može koristiti tu zonu u svrhe vezane za vođenje vojnih operacija ili jednostrano ukinuti njen status."

Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava unutrašnjeg oružanog sukoba (Protokol II), također, utvrđuje zaštitu civilnog stanovništva. Ovaj protokol daje opću zaštitu civilnog stanovništva od opasnosti koje proističu iz vojnih operacija. On zabranjuje iscrpljivanje stanovništva glađu kao metod ratovanja kao i prisilno premještanje stanovništva. Civili ne smiju biti prisiljeni da napuste svoju teritoriju iz razloga koji su u vezi sa sukobom (član 17. stav 2).

Ova konvencija i Protokoli ne poznaju zaštićena područja kao način zaštite civilnog stanovništva odnosno ne poznaju zaštitu civilnog stanovništva bez sporazuma strana u sukobu.

Rezolucije Savjeta sigurnosti

Savjet sigurnosti UN čiji je osnovni zadatak očuvanje međunarodnog mira i sigurnosti bio je od samog početka uključen u rat u Bosni i Hercegovini. Aktivnost ovog organa usmjerena je na suzbijanje širenja sukoba i olakšavanje njegovih posljedica odnosno ublažavanje ljudskih patnji uz istovremeno nastojanje postizanja mirovnog rješenja pregovorima. " ... *To this date, no issue in the history of the Security Council has engendered more resolutions and statements over a comparable period.*"² I pored tako velikog broja rezolucija nije bilo moguće postići konsenzus unutar Savjeta sigurnosti o preduzimanju konkretnih mjera u cilju suzbijanju rata. " *Jedan od prijedloga koji se pojavio u toku ovog traganja za kompromisom unutar Vijeća bio je uspostavljanje "sigurnih zona", "sigurnih luka" i "zaštićenih zona" za bošnjačku populaciju.*"³ Na Londonskoj Konferenciji 26. – 27. avgust 1992. godine predsjednik Međunarodnog komiteta Crvenog krsta predložio je formiranje "zaštićenih zona" kao jednu od nekoliko mogućih opcija za rješenje humanitarne krize u Bosni i Hercegovini.⁴

Ovdje je također, važno spomenuti i stavove Specijalnog reportera UN o ljudskim pravima u bivšoj Jugoslaviji sadržane u izvještajima prezentiranim Ujedinjenim Nacijama.⁵

Zaštićena područja razlikuju se od sigurne luke "Safe Haven" kakva je napravljena za Kurde u sjevernom Iraku. " *Razlika po međunarodnom pravu bila je u tome što sigurnosne luke ne traže zavisnost pristanka zaraćenih strana i koje se mogu povećavati dok se zaštićene zone zasnivaju na pristanku.*"⁶

---

² Izvještaj Sekretara za Rezoluciju Vijeća Sigurnosti - 53/35 (1998), "Srebrenica Report", 15 November 1999. tačka 41

³ Isto, tačka 45.

⁴ Isto

⁵ Isto "46. Neki predstavnici Ujedinjenih Nacija, također su pružali podršku u ovoj ranoj fazi. U njegovom Izvještaju o stanju ljudskih prava na teritoriji bivše Jugoslavije (E/CN. 4/1992/2-1/10), od 27. oktobra 1992, Specijalni Izvjestilac Ujedinjenih Nacija o ljudskim pravima u bivšoj Jugoslaviji, gospodin Tadeuš Mazovjecki, zaključio je da "veliki broj raseljenih lica ne bi morao tražiti sklonište u inostranstvu kada bi se njihova sigurnost garantirala i ako bi im se obezbijedila dovoljna količina namirnica i odgovarajuća medicinska njega. U ovoj situaciji trebalo bi aktivno raditi na pojmu sigurnih zona." Isto, tačka 25 (b)).

⁶ J. W. Honig - N. Both, *Srebrenica hronika ratnog zločina, Sarajevo 1997, str. 130.*

Korijen zaštićenih područja⁷ predstavlja poziv Savjeta sigurnosti Generalnom sekretaru da u konsultaciji sa Visokim povjerenikom Ujedinjenih nacija za izbjeglice i drugim relevantnim međunarodnim humanitarnim agencijama ispita mogućnost i potrebe za uspostavom zaštićenih područja za humanitarne svrhe, sadržan u tački 19. Rezolucije Savjeta broj 787 od 16. novembra 1992. godine.⁸ Komandant UNPROFORA suprotstavio se uspostavljanju Zaštićenih područja bez sporazuma sa zaraćenim stranama.⁹

Zaštićena područja ustanovljena su u Bosni i Hercegovini *Rezolucijom Savjeta sigurnosti broj 819 od 16. aprila 1993. godine,*¹⁰ proglašenjem Srebrenice sigurnim područjem.¹¹ U Rezoluciji se izražava duboka

⁷ Report of the Secretary ...:

"47. Austrija, koja je tada imala ulogu povremenog člana Savjeta Sigurnosti, bila je prva država članica koja je aktivno radila na mogućnosti uspostavljanja sigurnih zona u Bosni i Hercegovini. Stalne članice Savjeta sigurnosti općenito nisu pružale tu podršku, i prvi niz razgovora o ovom pitanju doveo je samo do pažljivo sročene operativne tačke u Rezoluciji 787 8 1992.)...

48. Skoro trenutno se pojavio veliki broj problema. Prvo, da bi efikasno funkcionirale, sigurna područja bi trebalo uspostaviti uz pristanak strana ... Drugo, koncept koji su predložile humanitarne organizacije odnosio se na zone u kojima su bili isključivo civili, otvoren prema svim etničkim grupama i slobodan od bilo koje vojne aktivnosti. ...Treće, bez obzira da li bi zaštićena područja bila demilitarizovana, UNPROFOR bi ih vjerovatno morao štiti... Četvrto, uspostavljanje zaštićenih područja podrazumijevalo je da ostala područja neće biti sigurna i zaštićena što bi predstavljalo poziv Srbima da ih napadnu..."

⁸ *"Ideju za stvaranje zaštićenih zona za muslimansko stanovništvo u Bosni prvi je povukao u zimu 1992. godine Cornelio Sammaruga, predsjednik Međunarodnog komiteta Crvenog križa u Ženevi. Sammaruga je predložio da se uspostave 'protektirane zone' na osnovu sporazuma svih strana u konfliktu u Bosni... Koncept sigurne zone primijenjen je uspješno u sjevernom Iraku da bi se zaštitili Kurdi od posljedica Zalivskog rata 1991. godine. Uspjeh u Iraku, međutim, zavisio je od većeg broja uvjeta koji nisu bili primjenjivi u Bosni. Prvo, pobjednička koalicija je upravo teško porazila iračku armiju u Kuvajtu. Garanti zaštićene zone tako nisu morali biti smatrani nepristrasnim, niti su tražili zato pristanak iračke vlade. Drugo zaštićene zone pokrivaju relativno veliki i kompaktni komad zemlje koji se graničio sa sjevernom Turskom..."* J. W. Honig - N. Both, Ibid., str. 125, 126.

⁹ Izvještaj Sekretara ... tač. 51. "...Po njegovom mišljenju, zaštita zaštićenih područja je posao za operaciju nametanja mira borbenom sposobnošću. ..."

¹⁰ Rezolucija Vijeća sigurnosti 819 (1993) (S/RES/819, 16. April 1993), The "Yugoslav" Crisis..., str. 35.

¹¹ *"Savjet sigurnosti je 16. aprila 1993. godine usvojio Rezoluciju 819 kojom je Srebrenica proglašena zaštićenom zonom. Rezolucija je bila opasno nedosljedna. U toku šestosatnih konsultacija prije njenog usvajanja formiran je širok konsenzus u Savjetu sigurnosti pa kome je trebalo nešto učiniti da bi se Srbi spriječili da Srebrenicu etnički očiste brutalnom silom. Ali, u donošenja odluke, što je bilo potrebno zbog opasnosti da grad padne, Savjet se složio da se stvori zaštićena zona a da pri tome nije specificirao koja 'zona' je to bila i kako se njena sigurnost može ostvariti. Rezolucija je zamaskirala ali nije riješila ni jednu od fundamentalnih*

zabrinutost zbog ubrzanog pogoršanja situacije u Srebrenici i okolnom području, što je rezultat stalnih, namjernih oružanih napada i granatiranja nedužnog civilnog stanovništva od paravojnih jedinica bosanskih Srba. Kao direktna posljedica ovih brutalnih akcija jeste raseljavanje civila u širokim razmjerama, a posebno žena, djece i staraca. Iz ovih razloga Savjet sigurnosti *“zahtijeva da sve strane i svi oni kojih se to tiče tretiraju Srebrenicu i okolinu kao zaštićeno područje koje mora biti pošteđeno svakog oružanog napada ili bilo kojeg neprijateljskog čina.”*

Iz načina ustanovljenja zaštićenog područja vidljivo je da se radi o novom do sada neprimjenjivanom obliku zaštite civilnog stanovništva. Ustanovljenje zaštićenog područja učinjeno je Rezolucijom Savjeta sigurnosti a ne sporazumom strana u sukobu kako to predviđaju relevantne Ženevske konvencije i dopunski Protokoli. Također, kako se vidi iz daljeg teksta Rezolucije, ni Ujedinjene nacije nisu preuzele obavezu zaštite zaštićenog područja. Rezolucija brižljivo izbjegava namećanje bilo kakve obaveze prisutnim snagama UNPROFOR-a vezanim za zaštitu zaštićenog područja.¹² Stoga, ovakav način stvaranja zaštićenih područja uistinu predstavlja novinu. Rezolucija zahtijeva da se prekinu svi napadi bosanskih Srba. Postavlja se pitanje šta će se desiti ukoliko se oni ne povinuju ovom zahtjevu. Na ovo pitanje spomenuta Rezolucija, kao ni bilo koja sljedeća, nisu dale precizan odgovor.

Sadržaj ove Rezolucije ne odražava prijedlog vlasti Srebrenice koje su prema navodu Odbora nesvrstanih ponudile predaju enklave pod tri uslova:

- I da se ranjeni vojnici prebace zračnim putem;
- II da se civili evakuiraju;
- III da se garantuje siguran prolaz svim vojnim licima koji bi pješačili do Tuzle.¹³

Ovom Rezolucijom moli se Generalni sekretar, u pogledu osmatranja humanitarne situacije u zaštićenim područjima da preduzme trenutačne korake u pravcu povećanja UNPROFOR-a u Srebrenici i njegovoj okolini. Od

---

razlika u mišljenjima i pogledu uspostavljanja zaštićenih zona.” J. W. Honig - N. Both, *Ibid.*, str. 130.

¹² *“56. Iako je postupao prema poglavlju VII Povelje Savjet sigurnosti nije obezbijedio nikakva sredstva niti mandat UNPROFOR-u da bi nametnuo stranama njegove zahtjeve. Prije bi se reklo, da je od Generalnog sekretara zahtijevano da “vezano za posmatranje humanitarne situacije u sigurnom području, poduzme neposredne mjere da poveća prisustvo UNPROFOR-a u Srebrenici i njegovoj okolini.”* Report of the Secretary...

¹³ Izvještaj Sekretara ...

svih strana i ostalih kojih se to tiče zahtijeva, da sarađuju tačno i u potpunosti sa UNPROFOR-om.¹⁴ Ova Rezolucija kao i brojne druge, također, osuđuje i odbacuje namjerne akcije bosanskih Srba s ciljem primoravanja na evakuaciju civilnog stanovništva Srebrenice i njene okolice, kao i iz ostalih dijelova Republike Bosne i Hercegovine, kao dijela njihove ukupne gnusne kampanje "etničkog čišćenja."

Pošto se "strane u sukobu" nisu dogovorile o uspostavljanju ovog zaštićenog područja niti je Savjet sigurnosti koji ga je proglasio takvim osigurao njegovu zaštitu, a mandatom UNPROFOR-a njegove snage ovlašćene samo da evidentiraju događaje, Rezolucija više izražava moralni stav, moralnu osudu opisanih radnji nego što područje čini zaštićenim i sigurnim.

Komandanti UNPROFOR-a na terenu zauzeli su drugačiji stav u odnosu na Rezoluciju Savjeta sigurnosti nastojeći uvjeriti komandante bošnjačkih snaga u potrebu potpisivanja sporazuma prema kojem će bošnjačke snage predati oružje UNPROFOR-u a zauzvrat imati zaštitu od UNPROFOR-a, što je dovelo do potpisivanja sporazuma 18. aprila 1993. godine u Sarajevu.¹⁵ Sporazum je različito shvaćen od strana u sukobu; bošnjačka strana i UNPROFOR shvatili su da sporazum obuhvata samo naseljeno područje Srebrenice a ne i ruralne dijelove enklave. Srpska strana tumačila je sporazum kao obavezu potpunog razoružanja enklave.

Dok je rezolucija Savjeta sigurnosti nametala obaveze srpskoj strani, Sporazum je nametao obaveze bošnjačkoj strani. Postupci UNPROFOR-a pravdaju se situacijom na terenu.¹⁶ Izvještaj misije Savjeta sigurnosti čiji su članovi nakon usvajanja Rezolucije upućeni u Srebrenicu, sačinjen po povratku, istakao je razmimoilaženje između zahtjeva stavljenih Rezolucijom i stanja na terenu sa prijedlogom da se "Srbi moraju povući na položaje sa kojih ne mogu napadati, maltretirati ili terorizirati grad."¹⁷ Ovaj

---

¹⁴ "58. Slijedeći usvajanje Rezolucije 819 8 1993 9, i na osnovu konsultacija vođenih sa članovima Savjeta, Sekretarijat je obavijestio komandanta UNPROFOR-a da, po njegovom mišljenju, Rezolucija, onakva kakva jeste, upućujući poziv stranama da poduzmu izvjesne radnje, ne stavlja UNPROFOR u obavezu da uspostavi ili brani takvo sigurno područje." Report of the Secretary...

¹⁵ Isto tač. 59 i 60

¹⁶ "...U svom izvještaju dostavljenom uskoro po povratku u Njujork (S/25700), članovi misije Savjeta Sigurnosti pisali su da je 'alternativa mogla predstavljati masakr 25 000 ljudi. Bila je to definitivno vanredna situacija koja je zahtijevala od UNPROFOR-a da hitno djeluje..." Report of the Secretary...tač. 63.

¹⁷ Isto tač. 64.

izvještaj sadrži i prijedlog za postupno uvođenje mjera koje Savjetu sigurnosti stoje na raspolaganju ukoliko Srbi budu ignorirali integritet zaštićenih područja uz mogućnost da se na kraju primijene vojne mjere. Situacija na terenu dovela je do zaključenja novog sporazuma između bošnjačke i srpske strane od 8. maja 1993. godine, kojim su nametnute obaveze objema stranama u sukobu. Ovaj sporazum izričito navodi da se Srebrenica ima smatrati demilitariziranom zonom u smislu člana 60. Dopunskog protokola Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine, koji nosi naslov Zaštita žrtava međunarodnih oružanih sukoba.¹⁸

Rezolucijom 824 povećan je broj zaštićenih područja.¹⁹ "Savjet sigurnosti ... duboko zabrinut zbog nastavka oružanih neprijateljstava od strane paravojnih jedinica bosanskih Srba poduzetih protiv nekoliko gradova u Republici Bosni i Hercegovini odlučan da osigura mir i stabilnost širom zemlje... proglašava da se glavni grad Republike Bosne i Hercegovine Sarajevo i druga slično ugrožena područja, posebno Tuzla, Žepa, Goražde, Bihać kao Srebrenica i njihove okolice imaju tretirati kao zaštićena područja od svih uključenih strana, i imaju biti pošteđeni oružanih napada i drugih neprijateljskih postupaka."²⁰ Ova Rezolucija jasno definira obaveze Ujedinjenih nacija u pogledu zaštićenih područja. One se sastoje u nadziranju. Savjet sigurnosti "proglašava da se u ovim zaštićenim područjima ima nadzirati sljedeće:

- a) *Trenutni prekid oružanih napada i svih neprijateljskih postupaka protiv zaštićenih područja i povlačenje svih vojnih ili paravojnih jedinica bosanskih Srba od ovih gradova na udaljenost na kojoj prestaju biti prijetnjom njihovoj sigurnosti i njihovim stanovnicima što ima biti praćeno od strane promatrača Ujedinjenih naroda.*
- b) *Puno poštivanje prava zaštitnih snaga Ujedinjenih naroda (UNPROFOR-a) i međunarodnih organizacija na slobodan i nesmetan pristup svim zaštićenim područjima u Republici Bosni i Hercegovini i puno poštivanje osoblja angažiranog u ovim područjima."*

Ovom Rezolucijom naloženo je Generalnom sekretaru da ojača UNPROFOR sa dovoljnim brojem promatrača.

---

¹⁸ isto tač.65.

¹⁹ Rezolucija Vijeća sigurnosti 824 (1993), (S/RES/824 6. Maj 1993), The "Yugoslav" Crisis..., str. 40.

²⁰ Rezolucija Vijeća sigurnosti 824 (1993) (S/RES/824, 6 May 1993)

Savjetu sigurnosti bilo je odranije poznato da srpske snage ne poštuju autoritet Savjeta sigurnosti i da se neće povinovati njihovim odlukama ukoliko nisu praćene upotrebom sile. Čak ni ozbiljna prijetnja nije više imala efekt, sobzirom da su se Srbi već uvjerali da se radi o retorici koju ne slijedi spremnost na upotrebu sile. Stoga je bilo iluzorno očekivati da će oni poštivati zaštićena područja koja je ustanovio Savjet sigurnosti. Dovodjenje novih svjedoka, odnosno evidentičara radi konstatiranja učinjenih povreda rezolucija bilo je bespotrebno sobzirom da je Savjet sigurnosti i bez njih imao dovoljno informacija o stanju u ovim područjima i o postupcima srpskih snaga. A ove rezolucije su upravo imale takav domašaj.

“...68. Kao i u slučaju Rezolucije 819 (1993.) i u Rezoluciji 824 (1993.) svi zahtjevi Savjeta usmjereni su na Srbe. UNPROFOR je kao i ranije naveo da ne može sprovesti Rezoluciju osim ako se postigne sporazum između strana ili stave na raspolaganje sredstva za njegovu prisilu, bez obzira na srpsko suprostavljanje. Međutim pozivi za mjere prisile koje su članovi Odbora nesvrstanih zemalja predložili u Nacrtu, nisu uključeni u tekst Rezolucije 824 (1993). Umjesto toga Savjet je ovlastio Generalnog sekretara da pojača UNPROFOR sa 50 nenaoružanih vojnih posmatrača.”²¹

Neke novine je unijela sljedeća Rezolucija Savjeta sigurnosti broj 836²² koja se dosad najizričnije poziva na poglavlje VII Povelje UN-a, koja omogućava primjenu oružane sile. Savjet sigurnosti je ovom Rezolucijom proširio mandat UNPROFOR-u “da bi ga osposobio da u zaštićenim područjima ustanovljenim Rezolucijom 824 odvraća napade na zaštićena područja, da nadzire prekid borbi, da unapređuje povlačenje vojnih i paravojnih jedinica, osim onih Vlade Republike Bosne i Hercegovine i da zauzme neke od ključnih tačaka na tlu, kao dodatak učestvovanju u dopremi humanitarne pomoći.”²³

Tačka 8. ove Rezolucije poziva države članice da stave na raspolaganje snage uključujući logističku podršku, da se olakša provedba odredaba o zaštićenim područjima, dok tačka 9. ovlašćuje UNPROFOR da pri izvođenju

---

²¹ 53/35 (1998), “Srebrenica Report”, 15 November 1999.

²² Rezolucija Vijeća sigurnosti 836 (1993) (S/RES/836, 4. Juni 1993), Ibid., str. 43.

²³ “ Nesvrstane zemlje željele su da UNPROFOR ‘brani’ zaštićene zone ali program zajedničke akcije petorice zaglavio se na terenu ‘odvratiti’. Kao utjeha, Nesvrstanim je bilo dozvoljeno da ubace rečenicu kojom se dozvoljava trupama bosanske vlade da ostanu unutar zaštićenih zona. Dozvoljavajući bosanskim trupama da ostanu, Savjet sigurnosti UN-a se simbolično stavio na stranu bosanske vlade. Ipak paragraf 9. ovo komplikuje.” J. W. Honig - N. Both, Ibid., str. 141.

mandata definiranog tačkom 5., djelujući u samoodbrani poduzme neophodne mjere uključivši upotrebu sile kao odgovor na bombardovnje zaštićenih područja od bilo koje strane ili na oružane upade u njih, ili u slučaju svake namjere opstrukcije kretanja UNPROFOR-a ili zaštićenih humanitarnih konvoja u ili oko tih područja.

Ova Rezolucija izražava kompleksnu prirodu odluka Savjeta sigurnosti. U tački 5. predviđa se proširenje mandata UNPROFOR-a u smislu "odvraćanja" od napada na zaštićeno područje. Tačkom 9. ograničava se upotreba sile na samoodbranu kao odgovor na bombardovanje zaštićenog područja od bilo koje strane.²⁴

Tačka 10. ove Rezolucije sadrži odluku da države članice djelujući samostalno ili kroz regionalne organizacije ili sporazume, mogu poduzeti po ovlaštenju Savjeta sigurnosti u bliskoj saradnji sa Generalnim sekretarom i UNPROFOR-om sve neophodne mjere kroz upotrebu zračnih snaga u i oko zaštićenih područja u Republici Bosni i Hercegovini radi podrške UNPROFOR-u u izvođenju njihovog mandata postavljenog u tačkama 5. i 9.

Ova Rezolucija je sadržavala poziv Generalnom sekretaru da Savjetu sigurnosti podnese izvještaj o njenoj provedbi.

Generalni sekretar je u *Izveštaju od 14. juna 1993. godine*²⁵, analizirajući Rezoluciju broj 836 izložio svoje stanovište o obavezama koje ona nameće Ujedinjenim nacijama. Te obaveze su po njemu sljedeće: (a) Odvraćanje od napada; (b) Nadgledanje prestanka vatre; (c) Unapređenje povlačenja vojnih i paravojnih jedinica izvan onih Vlade Bosne i Hercegovine; (d) Okupacija ključnih tačaka; (e) Zaštita isporuke i distribucije humanitarne pomoći.²⁶ Iz analize zadataka Generalnog sekretara, a i iz same Rezolucije proizilazi da su Ujedinjene nacije preuzele obavezu zaštite zaštićenih područja u Bosni i Hercegovini. Stoga je Rezolucijom određeno pojačanje UNPROFOR-a da bi bio sposoban odgovoriti postavljenim zadacima. Način na koji je Savjet sigurnosti postavio zadatak zaštite zaštićenih područja kao i

---

²⁴ "...79. Bitno je primijetiti da Rezolucija jasno izbjegava upotrebu riječi "zaštititi" ili "odbrani", i traži od UNPROFOR- a da samo "zauzme neke ključne kote na terenu", a upotrebu sile vezuje za frazu "djelovati u samoodbrani". cit prema Report of the Secretary Pursant to General Assembly Resolution 53/35 (1998), "Srebrenica Report", 15 November 1999

²⁵ Izvještaj Sekretara za Rezoluciju Vijeća sigurnosti 836 (1993) (S/25939, 14 June 1993)

²⁶ Izvještaj Sekretara za Rezoluciju Vijeća sigurnosti 836 (1993), (S/25939, 14. Juni 1993), The "Yugoslav" Crisis..., str. 626.

način na koji je shvaćen od Generalnog sekretara ukazuju da su Ujedinjene nacije preuzele zaštitu zaštićenih područja.

Radi ostvarenja ovog zadatka po procjeni Generalnog sekretara bilo je potrebno 34.000 vojnika UNPROFOR-a. Ali bilo bi moguće početi implementaciju Rezolucije sa dodatnih 7.600 vojnika uz prijetnje zračnim akcijama u slučaju povrede zaštićenih područja. Na upit Generalnog sekretara UN-a, Generalni sekretar NATO-a, svojim pismom od 11. juna 1993. Godine, potvrdio je spremnost da ponudi *“zaštitne vazdušne snage u slučaju napada protiv UNPROFOR-a u izvođenju njegovog cjelokupnog mandata, ako on to zahtijeva.”* Generalni sekretar je za sebe zadržao *“prvu odluku da inicira upotrebu vazdušnih resursa... u konsultaciji sa članicama Savjeta sigurnosti.”*²⁷

Članovi Savjeta sigurnosti različito su tumačili sadržaj i svoje obaveze sadržane u ovoj rezoluciji što je omogućilo Srbima da nastave sa napadima na zaštićeno područje.

*“...93. Nakon usvajanja Rezolucije 836 (1993) Srbi su nastavili da granateraju zaštićena područja istim intenzitetom kao i ranije. U Sarajevu su npr., srpske granate nastavile da i dalje padaju po zaštićenoj zoni, prosječnim intenzitetom od oko hiljadu granata dnevno, obično u naseljene dijelove i često proračunato da proizvode maksimalne civilne žrtve, nekada nasumice, a samo povremeno na utvrđene vojne ciljeve.”*²⁸

Savjet sigurnosti Rezolucijom 844 od 18. juna 1993. godine, prihvatio je izvještaj Generalnog sekretara i izrazio punu odlučnost da u potpunosti provede Rezoluciju 836. Potvrđena je i Odluka iz tačke 10. spomenute Rezolucije o korišćenju zračne sile u i oko zaštićenih područja kako bi se podržao UNPROFOR u obavljanju svog mandata i *“ohrabrile zemlje koje djeluju nacionalno ili preko regionalnih organizacija ili aranžmana da sarađuju sa Generalnim sekretarom u ovom pogledu.”*

Ovom Rezolucijom su pozvane i *“zemlje članice da daju snage uključujući i logističku podršku i opremu, kako bi olakšale provođenje odredbi koje se odnose na zaštićena područja.”*²⁹

---

²⁷ Isto

²⁸ Izvještaj Sekretara za Rezoluciju Vijeća Sigurnosti 53/35 (1998), “Srebrenica Report”, 15 November 1999.

²⁹ *“Ipak u vrijeme kad je usvojena Rezolucija 844, već je postalo nažalost, jasno da sakupljanje 7.600 vojnika neće biti moguće. Veliki broj nacija odbio je dati bilo kakav doprinos u snagama uopće na čelu sa Špancima. Francuzi su dali jasno na znanje da su željeli*

Ni ova kao ni predhodne rezolucije Savjeta sigurnosti nije spriječila nastavak napada na zaštićena područja. Generalni Sekretar UN u Izvještaju od 1. decembra 1994. godine, analizirajući situaciju u zaštićenim područjima zaključuje da je napad srpskih snaga na zaštićenu zonu Bihać izazvan napadom vladinih snaga iz enklave. Dalje, ističe da su vojni efektivni vladinih snaga prisutni u svim zaštićenim područjima izuzev Srebrenice i Žepe. Radi postizanja svrhe osnivanja zaštićenih područja predlaže izmjenu režima zaštićenih područja koja bi obuhvatila:

- a) Označavanje granica zaštićenih područja;
- b) demilitarizaciju zaštićenih područja i obustavu neprijateljstava i provokativnih akcija u i oko zaštićenih područja;
- c) prelazne mjere ka potpunoj demilitarizaciji;
- d) potpuna sloboda kretanja³⁰

Na ovaj način je pravno uobličen pojam zaštićenog područja Ujedinjenih nacija.

Izvještaji Generalnog Sekretara UN koji su uslijedili sve do pada zaštićenog područja Srebrenice pokazuju da je situacija u zaštićenim područjima nesigurna uz stalnu opasnost zauzimanja ovih područja od srpskih snaga. Ne postojanje saglasnosti unutar Savjeta sigurnosti i "Kontakt grupe" spriječili su efikasnu akciju u cilju suzbijanja napada i zaštite enklava. Pad zaštićenog područja Srebrenice pokazao je sve slabosti maglovitog koncepta zaštićenih područja. Umjesto postupanja po jasno definisanim ovlastima sadržanim u Povelji UN i upotrebe međunarodnim pravom jasno definisanih načina zaštite civilnog stanovništva, uključeni segmenti Organizacije Ujedinjenih nacija izabrali su maglovite i nejasne surrogate što je dovelo do tragičnog ishoda.³¹

---

svoje trupe koncentrisati u Bihaću i Sarajevu 'zbog njihove vlastite sigurnosti' i da oni neće preuzeti treću zaštićenu zonu." J. W. Honig - N. Both, Ibid., str. 143.

³⁰ Sekretar – Izvještaj od 1. Decembra 1994 (S/1994/1389). Prijedlog sadrži i sljedeće:

" Iz gore opisanih lekcija javlja se potreba za ponovnim razmatranjem koncepta zaštićenih područja... Šta više, kako je gore objašnjeno, upotreba sile, a posebno zračne sile, za zaštitu zaštićenih područja, ne može biti efikasno ukoliko postane destabilizirajući faktor i sprečava primarnu humanitarnu misiju UNPROFOR- a... Pa ipak za međunarodnu zajednicu važno je da ostane privržena režimu zaštićenih područja čak i bez pristanka strana i da nastavi sa zahtjevima da se postupa prema svim relevantnim odlukama Savjeta sigurnosti. UNPROFOR priznaje da zaštita stanovništva u sigurnosnim područjima ne može isključivo zavisiti od suglasnosti strana..."

³¹ "Pad Srebrenice je, također, nečuven po tome što je stanovništvo enklave vjerovalo da će im autoritet Savjeta sigurnosti Ujedinjenih nacija, prisustvo UNPROFOR- ovih trupa za očuva-

Zaključak

Na kraju, ukoliko bi pokušali da definiramo zaštićeno područje, zaključili bismo da se radi o području u zoni sukoba ili u neposrednoj blizini zone sukobljavanja, koje je Rezolucijom Savjeta sigurnosti bez pristanka strana u sukobu, proglašeno takvim i u kojem su raspoređene snage Ujedinjenih nacija sa mandatom da upotrijebe sva neophodna sredstva i mjere radi odvratanja od napada na zaštićeno područje. Pošto su i same snage Ujedinjenih nacija raspoređene u zaštićenim područjima u kojima kontrolišu dominantne tačke, napad na zaštićeno područje je ujedno i napad na snage Ujedinjenih nacija, usljed čega su one dužne braniti sebe a braneći sebe štite ujedno i zaštićeno područje od napadača.

Ovakva pravna priroda zaštićenih područja proizilazi iz spomenutih relevantnih rezolucija Savjeta sigurnosti.

Činjenica da su u julu 1995. godine Srbi pristupili "konačnom rješenju" pitanja zaštićenih područja UN-a u istočnoj Bosni, ne mijenja pravnu prirodu zaštićenih područja. Predaja zaštićenih područja je izraz nespremnosti država članica Savjeta sigurnosti da izvrše obaveze koje je Savjet sigurnosti preuzeo. Stoga je pogrešno razloge za predaju zaštićenih područja tražiti u nesavršenosti rezolucija Savjeta sigurnosti, obzirom da je kao što smo vidjeli Savjetu sigurnosti i Generalnom sekretaru bilo jasno šta one znače i kakve su obaveze preuzeli. Razloge treba potražiti u raskoraku između proklamacija i stvarne spremnosti da se preuzete obaveze izvrše. Rat u Bosni i Hercegovini je prepun takvih primjera.

Možda, također, razloge izručenja zaštićenih područja treba tražiti i u kriminalnim radnjama pojedinih UN zvaničnika angažiranih u Bosni i Hercegovini, o čemu svjedoči interni izvještaj UN-a o Srebrenici.³²

---

nje mira i moć zračnih snaga NATO- pakta obezbijediti sigurnost. Umjesto toga, srpske snage se nisu osvrnale na Savjet sigurnosti, odgurnule su UNPROFOR- ove trupe u stranu i ispravno procijenile da se protiv njih neće koristiti zračni udari u cilju njihovog zaustavljanja. Sa lakom su pregazile zaštićenu zonu Srebrenica, a onda su u roku od 48 sati krenule sa uklanjanjem stanovništva te teritorije. Nakon toga su se njihove vođe uključile u pregovore na visokom nivou sa predstavnicima međunarodne zajednice, dok su njihove snage na terenu za samo nekoliko dana pogubile i sahranile na hiljade muškaraca i dječaka." Cit prema Izvještaj Sekretara za Rezoluciju Vijeća Sigurnosti 53/35 (1998), "Srebrenica Report", 15 November 1999. tač. 468. ;

³² *"Padom ove dvije zone, odnosno njihovom predajom od strane UN snaga u ruke agresora uprkos preuzetim obavezama i zaštiti, misija UN-a u BiH nije imala više nikakvog smisla. Bio*

Literatura:

1. The Yugoslav Crisis in International Law, General Issues, part I, Cambridge University Press, 1997
2. Report of the Secretary pursuant to General Assembly resolution 53/35 (1998), " Srebrenica Report", 15. november 1999
3. Srebrenica 1995, Sarajevo 2000
4. Honig, J. W. Both. N, Hronika ratnog zločina, Sarajevo 1997
5. Malcolm N. Shaw, International Law, fifth edition, Cambridge University Press, 2003
6. Geoffrey Best, War and Law Since 1945, Clarendon Press, 1994
7. Leslie C. Green, The contemporary law of armed conflict, second edition, Manchester University Press, 2000.
8. Ženevska konvencija o zaštiti civilnih lica u vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine
9. Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I).
10. Dopunski protokol Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava unutrašnjih oružanih sukoba (Protokol II).
11. Ženevska Konvenciji o zaštiti ranjenika i bolesnika od 12. avgusta 1949.

---

je to potpuni pravni i moralni debakl svjetske zajednice, čime je istovremeno potvrđeno da je dotadašnji mandat UNPROFOR-a upravo išao na ruku agresorima. Misija tzv. čuvanja mira poprimila je apsurdne razmjere, a same su zaštitne snage (UNPROFOR) trebale zaštitu, što je bio i razlog formiranja snaga za brze akcije." Kasim I. Begić, Ibid., str. 266.; Na osnovu tajnog dijela Izvještaja UN-a o Srebrenici Haag bi mogao podići optužnicu protiv Janvier, Akashia, Karremansa i Nicolaia. Slobodna Bosna, broj 161. od 16.12.1999. godine, str. 5. i 6.